140804 ـ شۇكۇر سەجدىسىنىڭ شەرتلىرى بارمۇ؟

سۇئال

شۇكۇر سەجدىسى ئۇچۇن ئورۇنۇش ۋە تاھارەت ئېلىش دېگەندەك شەرتلەر تولۇق بولۇشى كېرەكمۇ؟. بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلى جاۋاپ

شۇكۇر سەجدىسى توغرىسىدىكى مەسىلىنى تۆۋەندىكى نۇقتىلارغا ئىخچاملاشتۇرۇپ بايان قىلىمىز:

1-شۇكۇر سەجدىسى بەندە ئۆزىنىڭ رەببى ئۇچۇن قىلىدىغان شۇكۇرنىڭ ئەڭ كاتتىسىدۇر، بۇنىڭدا ئۆزىنىڭ ئەڭ شەرەپلىك ئەزاسى بولغان يۈزىنى زېمىنغا قويۇپ ئاللاھقا بويسۇنۇشنى ئىپادىلەيدۇ، شۇنداقلا ئۇنىڭدا يەنە دىلى، تىلى ۋە ئەزالىرى بىلەن ئاللاھ تائالاغا شۇكۇر ئېيتىش بولىدۇ.

2-شۇكۇر سەجدىسى دېگەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن سەھىھ ھەدىسلەر بىلەن سابىت بولغان، نۇرغۇن كىشىلەر تەرك قىلىۋاتقان سۈننەتتۇر.

3-شۇكۇر سەجدىسى قىلىش توغرىسىدىكى ئىختىلاپ كۆچلۈك ئىختىلاپ ئەمەس، چۈنكى بۇ ئىختىلاپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ۋە نۇرغۇن ساھابىلاردىن سابىت بولغان دەلىللەرگە زىتتۇر.

4-شۇكۇر سەجدىسى مۇسۇلمانلارغا ھەر قاچان ئومۇمى بىر نېمەت ھاسىل بولسا ياكى ئۇلاردىن بىر مۇسىبەت يوق بولسا ياكى بىر مۇسۇلمانغا خاس نېمەت ھاسىل بولسا، بىر سەۋەپ بىلەن ھاسىل بولسۇن ياكى سەۋەبسىز ھاسىل بولسۇن ۋە ھەر قاچان بالاـمۇسىبەت يوق بولسۇن بۇنىڭغا شۇكۇر قىلىپ سەجدە قىلىش توغرا بولىدۇ.

ئىمام شەۋكانى رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "ئەگەر سىز ئاللاھ تائالانىڭ بەندىلىرىگە ئاتا قىلغان نېمەتلىرى دائىم بولىدۇ ۋە ھەر ۋاقىت كېلىپ تۇرىدىغۇ؟ دېسىڭىز، سىزگە دەيمەنكى: بۇ يەردە يېڭىلىنىپ تۇرىدىغان نېمەتتىن بولغان مەقسەت: ئۇنىڭغا يېتىش مۇمكىن بولىدىغان ۋە يېتىش مۇمكىن بولمايدىغان نېمەتلەردۇر، شۇنىڭ ئۇچۇن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزىگە ئاللاھنىڭ ئاتا قىلىدىغان نېمەتلىرى داۋاملىشىش بىلەن ئاشۇ نېمەتلەر يېڭىلانغاندا، شۇكۇر سەجدىسى قىلاتتى، ئاللاھنىڭ نېمەتلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ھەر ۋاقىت يېڭىلىنىپ تۇراتتى. "[سەيلىل جەرار: 1 ـتوم 175 ـبەت.]

5-توغرا بولغىنى: شۇكۇر سەجدىسى ئۇچۇن نامازغا شەرت ئېتىلگەن: تاھارەت بولۇش، ئەۋرەتنى يېپىش، ئايالنىڭ

ھىجاپلىنىشى، قىبلىگە يۈزلىنىش دېگەندەك شەرتلەر شەرت قىلىنمايدۇ.

بۇ كۆپچىلىك سەلەپ ئالىملىرىنىڭ سۆزىدۇر. مالىكى مەزھىپىدىكى بەزى ئالىملارنىڭ تاللىغىنى، ئىبنى جەريىر تەبەرى، ئىبنى ھەزم، شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە، ئىبنى قەييىم، شەۋكانى، سەنئانى قاتارلىق تەتقىقاتچى ئالىملارنىڭ قارىشىدۇر. ھازىرقى زامان ئۆلىمالىرىدىن: شەيخ ئابدۇلئەزىز ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى باز، شەيخ مۇھەممەد بىن سالىھ ئۇسەيمىن، شەيخ ئابدۇللاھ ئىبنى ئابدۇرەھمان ئىبنى جىبرىين قاتارلىقلار(ئاللاھ تائالا ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە رەھمەت قىلسۇن) بۇ قاراشنى كۆچلاندۇرغان.

بۇ شۇكۇر سەجدىسىگە نەپلە نامازغا شەرت قىلىنغان شەرتلەرنى بېكىتكەنلەرنىڭ خىلاپىدۇر. ئۇ شافىئى مەزھەپ قارىشىدۇر، ھەنبەلى مەزھىپىدىكى كۆپچىلىك ئالىملار، ھەنەپى مەزھىپىدىكى بەزى ئالىملار ۋە مالىكى مەزھىپىدىكى بەزى ئالىملارمۇ شۇ قاراشتا بولغان.

بىرىنچى قاراشتىكى ئالىملارنىڭ كەلتۈرگەن دەلىلى:

ئا ـ شۇكۇر سەجدىسىگە نامازنىڭ شەرتلىرىدىن بولغان تاھارەتنى ياكى ئۇنىڭ غەيرىنى شەرت قىلىش بولسا دەلىلگە ئېھتىياجلىق بولىدۇ، ئۇ توغرىدا دەلىل يوق، شۇكۇر سەجدىسى ئۆچۈن بۇ ئىشلارنى ۋاجىپ قىلىدىغانغا قۇرئاندىن، سۈننەتتىن، ئىجمادىن ۋە توغرا بولغان قىياستىنمۇ دەلىل كەلمىدى. شۇنىڭ ئۆچۈن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈممىتىگە دەلىل بولمىغان بىر ھۆكۈمنى ۋاجىپ قىلىش توغرا بولمايدۇ.

ب ـ ئەبۇ بەكرەتە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بايان قىلىنغان ھەدىستە: « پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خۇرسەن بولىدىغان ياكى خوشال بولىدىغان بىرەر ئىشنىڭ خەۋىرى كەلسە، ئاللاھ تائالاغا شۇكۇر قىلىپ سەجدە قىلاتتى». [تىرمىزى رىۋايىتى 1578- ھەدىس. ئەبۇ داۋۇد رىۋايىتى 2774 ـ ھەدىس. ئىبنى ماجە رىۋايىتى 1394-ھەدىس].

بۇنىڭدىن باشقا ھەدىسلەردىمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شۇكۇر سەجدىسى قىلغانلىقى بايان قىلىنىدۇ، بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ سەجدە ئۆچۈن ئالاھىدە تۈرۈپ تاھارەت ئالمىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ خۇرسەنلىك خەۋىرىنى ئاڭلاپلا سەجدىگە بېرىشى، شۇكۇر قىلىشنىڭ سەۋەبى تېپىلىشى بىلەنلا تاھارەت بولسۇن ياكى بولمىسۇن شۇكۇر قىلىش ئۆچۈن سەجدە قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، ساھابىلەرنىڭ ئىشىنىڭ كۆرۈنىشىمۇ مۇشۇنداق بولغان.

ج ـ شۇكۇر سەجدىسىدە نامازنىڭ شەرتلىرىدىن تاھارەت ياكى باشقا شەرتلەر ۋاجىپ بولغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۈممەتنىڭ بۇنىڭغا ئېھتىياجى بولغانلىقى ئۆچۈن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇنى ئۈممىتىگە بايان قىلىپ بېرەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ سەجدىنى قىلىپ، بۇنداق قىلىشنى تاھارەت ياكى باشقا شەرتلەر بىلەن قىلىشنى ئۈممىتىگە سۈننەت قىلىپ، بۇ شەرت ۋە سۈننەتلەر بىلەن قىلىشنى ساھابىلارغىمۇ بۇيرىمايدۇ، بۇ توغرىدا بىرەر ھەدىس بايان قىلىنمايدۇ.

د ـ شۇكۇر سەجدىسىنىڭ سەۋەبى تۇيۇقسىز كېلىدۇ، سەجدە قىلماقچى بولغان كىشىنىڭ تاھارىتى يوق بولۇپ قالىدۇ، شۇكۇر

سەجدىسىنىڭ سەۋەبى تېپىلغاندا ئۇنى تاھارەت ئېلىش ياكى يۇيۇنۇش بىلەن كېچىكتۈرسە ئۇنىڭ ئۈچۈن سەجدە قىلىش يولغا قويۇلغان مەنانىڭ سىرى يوق بولۇپ كېتىدۇ.

ھـ ـ تاھارەتتىن باشقا ئىشلاردىن بولغان شەرتلەر پەقەت نامار ئۈچۈن شەرت قىلىنىدۇ، بۇنىڭ دەلىلى: ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بايان قىلىنغان ھەدىستە: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھاجەتخانىدىن قايتىپ كەلگەندە، تاماق كەلتۈرۈلدى، ئەتراپتىكىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا تاھارەت ئېلىشنى ئەسلەتكەن ئېدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «نامار ئوقۇيدىغان ۋاقىتتا تاھارەت ئالمەن» دېدى. [مۇسلىم رىۋايىتى 374-ھەدىس].

شۈكۈر سەجدىسى نامار ئەمەس، چۈنكى شەرئىتتە ئۇنى نامار دەپ ئاتاش توغرىسىدا دەلىل كەلمىدى، چۈنكى شۈكۈر سەجدىسى دېگەن بىر رەكەت ياكى ئىككى رەكەت ئەمەس. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام شۈكۈر سەجدىسى ئۈچۈن جىنازە نامىزى، سالامدىن كېيىنكى سەھۋەنلىك سەجدىسى ۋە باشقا نامازلار ئۈچۈن يولغا قويغاندەك، تەكبىرنى، سالام بېرىشنى سەپ تۈزۈشنى ھەتتا بىرىنىڭ ئالدىغا چىقىپ ئىمام بولۇشنى يولغا قويمىدى، نامار ئۈچۈن شەرت قىلىنغان ئىشلار شۈكۈر سەجدىسى ئۈچۈن شەرت قىلىنمايدۇ.

ۋ ـ پەقەت سەجدە قىلىشنىڭ ئۆزىنى نامازدا ئادا قىلىنىدىغان ئىش ـ پائالىيەت، زىكىرلەرگە ۋە نامازنىڭ سىرتىدا قىلىنىدىغان قۇرئان تىلاۋىتى قاتارلىق ئىشلارغا ـ قۇرئان تىلاۋىتى بولسا نامار جەريانىدا قىلىنىدىغان تەسبىھ، تەھمىد، تەكبىر ۋە تەھلىل قاتارلىق زىكىرلەرنىڭ ئەڭ ئەۋزىلىدۇر، شۇنىڭدەك بۇ ئىشلار نامازنىڭ سىرتىدا قىلىنسا، بۇنىڭ ئۈچۈن تاھارەت شەرت قىلىنمايدۇ (ئۇنىڭ ھەر بىرىنىڭ نامازنىڭ بىر پارچىسى بولماقلىق بىلەن) شۇنىڭغا ئوخشاش شۈكۈر سەجدىسى ئۈچۈنمۇ تاھارەت شەرت قىلىنمايدۇ.

دائىمي كومىتېت ئالىملىرى مۇنداق دەيدۇ: "توغرا بولغىنى: شۈكۈر سەجدىسىدە ۋە تىلاۋەت سەجدىسىدە تىلاۋەت قىلغۇچى ياكى ئاڭلىغۇچىغا بۇ ئىككى تۈرلۈك سەجدىدە سەجدە قىلغۇچى ئۈچۈن تاھارەتنىڭ بولىشى شەرت قىلىنمايدۇ چۈنكى ئۇ ئىككىسى نامازنىڭ ھۆكمىدە ئەمەس". پەتىۋادا:پەزىلەتلىك شەيخ ئابدۇلئەزىز بىن باز، شەيخ ئابدۇرازاق ئەپىپى، شەيخ ئابدۇللاھ قەئۇد قاتارلىقلار ". [دائىمي كومىتېت پەتىۋاسى" 7 ـ توم 263-بەت.]

6- شۈكۈر سەجدىسىنىڭ سۈپىتى توغرىسىدىكى كۆچلۈك قاراش: بۇ سەجدىنىڭ ئەۋزىلىدە ياكى ئاخىرىدا تەكبىر ئېيتىش كېرەك بولمايدۇ، تەشەھھۇت ئوقۇلمايدۇ ياكى ئىككى تەرەپكە سالام بېرىلمەيدۇ، بۇ ئىمام شاپىئىدىن بايان قىلىنغان دەلىلدۇر. شۇنداقلا ئىمام ئەھمەدنىڭ بىر رىۋايەتتىكى قارىشىدۇر. بۇ شافىئى مەزھىبىنىڭ تۇتقان يولىدۇر. بۇ توغرىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ياكى ساھابىلەرنىڭ بىرىدىن (ئاللاھ ئۇلاردىن رازى بولسۇن) دەلىل بايان قىلىنمىغان.

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە رەھىمەھۇللاھنىڭ قارىشىغا كۆرە، شۈكۈر سەجدىسىدە تەشەھھۇت ئوقۇش، سالام بېرىش كېرەك بولمايدۇ، بەلكى ئۇ بىدئەت بولۇپ، ئۇنى قىلىش توغرا بولمايدۇ.

شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "تىلاۋەت سەجدىسى ۋە شۈكۈر سەجدىسى توغرىسىدا ھېچ بىر كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ۋە ساھابىلاردىن ئۇنىڭدا سالام بېرىدىغانلىقى توغرىسىدا بىرەر ھەدىس ياكى ئەسەر نەقىل قىلمىغان. ساھابىلارمۇ شۈكۈر سەجدىسىدە سالام بەرمەيتتى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئىمام ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل ۋە ئۇنىڭدىن باشقا ئالىملار: ئۇنىڭدا سالام بېرىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ. ئىمام ئەھمەدتىن بولغان ئىككى رىۋايەتنىڭ بىرىدە بۇ توغرىدا ئەسەر بولمىغانلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭدا سالام يوق دەپ كەلگەن. يەنە بىر رىۋايەتتە بىر سالام ئىككى سالام بېرىدۇ دەپ كەلگەن، بۇ دەلىل بىلەن ئىسپاتلانمىغان بەلكى قىياس بىلەن ئىسپاتلانغان، شۇنىڭدەك بۇنىڭدا سالام بار دېگەن ئالىملارنىڭمۇ دەلىلى يوق، بەلكى قىياسقا تايىنىدۇ ياكى بەزى تابىئىنلارنىڭ سۆزىگە تايىنىدۇ". ["پەتۋالار مەجمۇئەسى" 21 ـتوم 277 ـبەت.]

ئىبنى تەيمىيە رەھىمەھۇللاھ تىلاۋەت ۋە شۈكۈر سەجدىسى توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ: "پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام بۇنى نامаз دەپ ئاتىمىغان، ئۇنىڭدا جىنازە نامىزى، سالامدىن كېيىنكى سەھۋەنلىك سەجدىسى ۋە باشقا نامازلارغا ئوخشاش سەپ تۈزۈش، ئىمام بولۇپ ئالدىغا چىقىش يولغا قويۇلمىغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سالام بېرىشنىمۇ سۈننەت قىلمىغان. بۇ توغرىدا سەھىھ بولسۇن ياكى زەئىپ بولسۇن بىرەر ھەدىسمۇ كەلمىگەن، بەلكى بۇنداق قىلىش بىدئەتتۇر. بۇنىڭ ئۈچۈن باشلاش تەكبىرىمۇ يوقتۇر". ["پەتۋالار مەجمۇئەسى" 23 ـتوم 171 ـبەت].

7-بۇنىڭدا مۇئەييەن زىكرىمۇ دېيىلمەيدۇ، سەجدە قىلغۇچى سەجدىدە مۇشۇ ئورۇنغا مۇناسىپ بولغان زىكىر ـ دۇئا، ھەمدە ـ سەنا، ئىستىغپار ئېيتىپ كەچۈرۈم تەلەپ قىلىش دېگەندەك سۆزلەرنى دەيدۇ.

شەۋكانى رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: " ئەگەر سىز: شۈكۈر سەجدىسىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ نېمە دەيدىغانلىقى توغرىسىدا ھەدىس بايان قىلىنمىغان تۇرسا، شۈكۈر سەجدىسى قىلغۇچى نېمە دەيدۇ؟ دېسىڭىز، مەن دەيمەنكى: بۇ يەردە ئاللاھ تائالاغا شۈكۈرنى كۆپ قىلىش كېرەك، چۈنكى قىلىنغان بۇ سەجدە بولسا شۈكۈرنىڭ سەجدىسىدۇر". ["سەيلىل جەرار" 1 ـ توم 286 ـبەت.]

8-ئىنسان نامаз ئوقۇۋاتقان ھالىتىدە ئۇنى خۇرسەن قىلىدىغان بىر ئىشتىن خەۋەر بېرىلسە، نامازدا تۇرۇپ شۈكۈر ئۈچۈن سەجدە قىلمايدۇ، سەجدىنىڭ سەۋەبى بۇ ھالەتتە نامازنىڭ جۈملىسىدىن ئەمەس، ئۇنىڭ نامаз بىلەن ئالاقىسى يوق، ئەگەر بىلىپ تۇرۇپ قەستەن سەجدە قىلغان بولسا نامىزى باتىل بولىدۇ، شۇنىڭدەك نامازنىڭ سەجدىسىگە قەستەن بىر سەجدىنى زىيادە قىلغان بولسا ياكى بۇ نامازدا يەنە بىر نامازنى ئوقۇپ ئۇ نامازنىڭ سەھۋەنلىكىنىڭ سەجدىسىنى قىلغان بولسا نامىزى باتىل بولىدۇ. بۇ شافىئى مەزھىبىنىڭ قارىشى ۋە ھەنبەلى مەزھىبىدىكىمۇ كۆپچىلىك ئالىملارنىڭ سۆزىدۇر.

ھەنبەلى مەزھەپ ئالىملىرىنىڭ بەزىسى مۇنداق دەيدۇ: "بۇنداق ھالەتتە شۈكۈر سەجدىسىنى قىلىش تىلاۋەت سەجدىسىگە قىياس قىلغان ھالەتتە مۇستەھەپ بولىدۇ.

ئۇلارنىڭ كەلتۈرگەن دەلىللىرىنى تەكشۈرسەك، ئۇلارنىڭ قىياستىن زىكىر قىلغىنى توغرا ئەمەس، چۈنكى بۇ پەرىقلىق نەرسىنى

بىر-بىرىگە قىياس قىلىشتۇر، تىلاۋەت سەجدىسىنىڭ سەۋەبى قىرائەتتىن ئىبارەت بولغان نامازنىڭ ھەرىكەتلىرىدىنۇر، ئەمما شۇكۇر سەجدىسىنىڭ سەۋەبى بولسا نامازنىڭ سىرتىدىكى ئىشتۇر.

شەيخ مۇھەممەد ئىبنى سالىھ ئەلئۇسەيمىن رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: " ھۆكۈمنى بىلىپ تۇرۇپ، ئېسىدە بار ھالەتتە نامازدا تۇرۇپ شۇكۇر سەجدىسىنى قىلغان كىشىنىڭ نامىزى باتىل بولىدۇ. مۇئەللىپنىڭ سۆزلىگىنى توغرىدۇر. يەنى: نامازدا شۇكۇر سەجدىسى قىلىش بىلەن باتىل بولىدۇ، چۈنكى ئۇنىڭ نامازدا بىلەن ئالاقىسى يوق، تىلاۋەت سەجدىسى بۇنىڭغا ئوخشىمايدۇ، چۈنكى تىلاۋەتنىڭ سەجدىسى دېگەن قىرائەتتىن ئىبارەت نامازغا ئالاقىدار ئىش ئۈچۈن بولىدۇ. ["شەرھىل مۇمتىئ ئەلا زادەل مۇستەقنىئ" 4 -توم 107-108 -بەتلەر].

9-شۇكۇر سەجدىسىنى قاتناشتا كېتىۋاتقان كىشى مۇمكىن بولغان مىقدارىدا ئىشارەت بىلەن قىلسا بولىدۇ.

10-شۇكۇر سەجدىسىنى دەل ۋاقتىدا قىلىش ئىمكانىيىتى بولمىسا، ئۇنىڭ قازاسىنى قىلىش دۇرۇس بولىدۇ.

ئىنسانغا ئۇنى خۇرسەن قىلدىغان بىر ئىش بىلەن بىشارەت بېرىلسە ياكى ئۇ كىشىگە بىرەر نېمەت ھاسىل بولۇپ، ئۇنىڭغا سەجدە قىلمىسا، سەجدە قىلدىغان سەۋەپ تېپىلغاندا ئۈزۈرسىز ئۇنى قىلمىسا، بەزى ئالىملار بۇ سەجدىنىڭ كېيىن قازاسىنى قىلىش كېرەك بولمايدۇ، دەيدۇ. چۈنكى ئۇ كىشى بۇ سەجدىنى كېچىكتۈرۈشتە ئۈزۈرلۇك ئەمەس. ["ھاشىيەتۇل قەلىيۇبى" 1 - توم 209 -بەتكە قارالسۇن].

"ئىسلام تەتقىقات ژورنىلى" تەرىپىدىن نەشىر قىلىنغان، دوكتۇر ئابدۇللاھ بىن ئابدۇلئەزىز ئەلجىبرىين رەھىمەھۇللاھ تەييارلىغان "شۇكۇر سەجدىسىنىڭ ئىسلام پىقھىسىدىكى ھۆكۈملىرى" ناملىق ئەسىرىدىن ئىخچاملاشتۇرۇپ كەلتۈرۈلدى. ["ئىسلام تەتقىقات ژورنىلى" 36 -سان 267-309 -بەتلەر.]

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.